ग्रंथ
247
6B

३११

1
105
173

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

१५१८

खुद्दकपाठो

311/1

राहुलसङ्किच्चानेन
आनन्दकोसल्लानेन
जगदीसकस्सपेन च
सम्पादितो

उत्तमभिक्खुना पकासितो

२४८१ बुद्धवच्छरे (1937 A.C.)

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

प्राङ्निवेदनम्

पालिवाङ्मयस्य नागराक्षरे मुद्रणं अत्यपेक्षितमिति नाविदितचरं भारतीयेतिहासविविदिषूणाम् । संस्कृतपालिभाषयोरतिसामीप्यादपि यत् परस्सहस्रेभ्यः जिज्ञासुभ्यः संस्कृतज्ञेभ्यः पालिग्रन्थराश्यवगाहनं दुष्करमिव प्रतिभाति तत् लिपिभेदादेव । एतदर्थमयमस्माकमभिनवः प्रयासः । अत्र नूतना अपि पाठभेदाः निधेया इत्यासीदस्माकं मनीषा परं कालात्ययभीत्याऽत्र प्रथमभागे धम्मपदादन्यत्र न तत् कृतमभूत् । अधोटिप्पणीषु सन्निवेशिताः पाठभेदाः । प्रायः Pali Text Society मुद्रितेभ्यो ग्रन्थेभ्य उद्धृताः ।

अर्थसाहाय्यं विना अस्मत्समीहितं हृदि निगूहितमेव स्यात् । तत्र भदन्तेन उत्तमस्थविरेण साहाय्यं प्रदाय महदुपकृतमिति निवेदयंति—

कार्त्तिकशुक्लैकादश्यां
२४८० बुद्धाब्दे

राहुलः सांकृत्यायनः
आनन्दः कौसल्यायनः
जगदीशः काश्यपश्च

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

सुत्त-सूची

	पिट्ठङ्को
१—सरणत्तयं	१
२—दस सिक्खापदं	१
३—द्वत्तिंसाकारं	२
४—कुमारपञ्हं	२
५—मङ्गलसुत्तं	३
६—रतनसुत्तं	४
७—तिरोकुड्डसुत्तं	५
८—निधिकण्डसुत्तं	६
९—मेत्तसुत्तं	८

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स

खुद्दकपाठो

१—सरणत्तयं

बुद्धं सरणं गच्छामि ।
धम्मं सरणं गच्छामि ।
संघं सरणं गच्छामि ॥
दुतियम्पि बुद्धं सरणं गच्छामि ।
दुतियम्पि धम्मं सरणं गच्छामि ।
दुतियम्पि संघं सरणं गच्छामि ॥
ततियम्पि बुद्धं सरणं गच्छामि ।
ततियम्पि धम्मं सरणं गच्छामि ।
ततियम्पि संघं सरणं गच्छामि ॥

सरणत्तयं

२—दस सिक्खापदं

१—पाणातिपाता वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
२—अदिन्नादाना वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
३—अब्रह्मचरिया वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
४—मुसावादा वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
५—सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।
६—विकालभोजना वेरमणी सिक्खापदं समादियामि।
७—नच्चगीतवादितविसूकदस्सना वेरमणी सिक्खापदं समादियामि।
८—मालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्ठाना वेरमणी सिक्खापदं समादियामि ।

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

९—उच्चासयनमहासयना वेरमणी सिक्खापदं समादियामि।
१०—जातरूपरजतपटिग्गहणा वेरमणी सिक्खापदं समादियामि।

दस सिक्खापदं

३—द्वत्तिंसाकारं

अत्थि इमस्मिं काये केसा लोमा नखा दन्ता तचो, मंसं नहारु अट्ठि अट्ठिमिञ्जा वक्कं, हदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं, अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेलो सिंघाणिका लसिका मुत्तं, मत्थके मत्थलुङ्गंति।

द्वत्तिंसाकारं

४—कुमारपञ्ह

एकनाम	किं ?	सब्बे सत्ता आहारट्ठितिका।
द्वे नाम	किं ?	द्वे नामञ्च रूपञ्च।
तीणि नाम	किं ?	तीणि तिस्सो वेदना।
चत्तारि नाम	किं ?	चत्तारि अरियसच्चानि।
पञ्च नाम	किं ?	पञ्च उपादानक्खन्धा।
छ नाम	किं ?	छ अज्झत्तिकानि आयतनानि।
सत्त नाम	किं ?	सत्त बोज्झङ्गा।
अट्ठ नाम	किं ?	अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो।
नव नाम	किं ?	नव सत्तावासा।
दस नाम	किं ?	दस ह'ङ्गेहि समन्नागतो अरहा'ति वुच्चति।

कुमारपञ्हं

५—मंगल-सुत्तं

एवं मे सुतं—एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। अथ खो अञ्ञतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसंकमित्त्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो सा देवता भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

"बहु देवा मनुस्सा च मङ्गलानि अचिन्तयुं ।
आकंखमाना सोत्थानं ब्रूहि मङ्गलमुत्तमं" ॥१॥

असेवना च बालानं पण्डितानञ्च सेवना ।
पूजा च पूजनीयानं एतम्मङ्गलमुत्तमं ॥२॥

पतिरूपदेसवासो च पुब्बे च कतपुञ्ञता ।
अत्तसम्मापणिधि च, एतम्मङ्गलमुत्तमं ॥३॥

बाहुसच्चञ्च सिप्पञ्च विनयो च सुसिक्खितो ।
सुभासिता च या वाचा, एतम्मङ्गलमुत्तमं ॥४॥

मातापितु-उपट्ठानं पुत्तदारस्स सङ्गहो ।
अनाकुला च कम्मन्ता एतम्मङ्गलमुत्तमं ॥५॥

दानञ्च धम्मचरिया च ञातकानञ्च सङ्गहो ।
अनवज्जानि कम्मानि, एतम्मङ्गलमुत्तमं ॥६॥

आरतिविरती पापा मज्जपाना च सञ्ञमो ।
अप्पमादो च धम्मेसु, एतम्मङ्गलमुत्तमं ॥७॥

गारवो च निवातो च सन्तुट्ठी च कतञ्ञुता ।
कालेन धम्मसवनं, एतम्मङ्गलमुत्तमं ॥८॥

खन्ती च सोवचस्सता समणानञ्च दस्सनं ।
कालेन धम्मसाकच्छा, एतम्मङ्गलमुत्तमं ॥९॥

तपो च ब्रह्मचरियञ्च अरियसच्चान दस्सनं ।
निब्बानसच्छिकिरिया च, एतम्मङ्गलमुत्तमं ॥१०॥

फुट्ठस्स लोकधम्मेहि चित्तं यस्स न कम्पति ।
असोकं विरजं खेमं, एतम्मङ्गलमुत्तमं ॥११॥

एतादिसानि कत्वान सब्बत्थमपराजिता ।
सब्बत्थ सोत्थिं गच्छन्ति, तं तेसं मङ्गलमुत्तमं ॥१२॥

मङ्गल-सुत्तं निट्ठितं

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

६—रतन-सुत्तं

यानीध भूतानि समागतानि भुम्मानि वा यानि व अन्तलिक्खे ।
सब्बे'व भूता सुमना भवन्तु अथोपि सक्कच्च सुणन्तु भासितं ॥१॥

तस्मा हि भूता निसामेथ सब्बे मेत्तं करोथ मानुसिया पजाय ।
दिवा च रत्तो च हरन्ति ये बलिं, तस्मा हि ने रक्खथ अप्पमत्ता ॥२॥

यंकिञ्चि वित्तं इध वा हुरं वा सग्गेसु वा यं रतनं पणीतं ।
न नो समं अत्थि तथागतेन इदम्पि **बुद्धे** रतनं पणीतं ।
एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥३॥

खयं विरागं अमतं पणीतं, यदज्झगा **सक्यमुनी** समाहितो ।
न तेन धम्मेन सम'त्थि किञ्चि इदम्पि **धम्मे** रतनं पणीतं ।
एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥४॥

यम्बुद्धसेट्ठो परिवण्णयी सुचिं समाधिमानन्तरिकञ्ञमाहु ।
समाधिना तेन समो न विज्जति इदम्पि **धम्मे** रतनं पणीतं ।
एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥५॥

ये पुग्गला अट्ठसतम्पसत्था चत्तारि एतानि युगानि होन्ति।
ते दक्खिणेय्या सुगतस्स सावका एतेसु दिन्नानि महप्फलानि।
इदम्पि **संघे** रतनं पणीतं एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥६॥

ये सुप्पयुत्ता मनसा दळ्हेन निक्कामिनो **गोतमसासनम्हि** ।
ते पत्तिपत्ता अमतं विगय्ह लद्धा मुधा निब्बुतिं भुञ्जमाना ।
इदम्पि **संघे** रतनं पणीतं एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥७॥

यथिन्दखीलो पठविं सितो सिया चतुब्भि वातेहि असम्पकम्पियो ।
तथूपमं सप्पुरिसं वदामि यो अरियसच्चानि अवेच्च पस्सति ।
इदम्पि **संघे** रतनं पणीतं एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥८॥

ये अरियसच्चानि विभावयन्ति गम्भीरपञ्ञेन सुदेसितानि ।
किञ्चापि ते होन्ति भुसप्पमत्ता न ते भवं अट्ठमं आदियन्ति ।
इदम्पि **संघे** रतनं पणीतं एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥९॥

सहा वस्स दस्सनसम्पदाय तयस्सु धम्मा जहिता भवन्ति ।
सक्कायदिट्ठि विचिकिच्छितञ्च सीलब्बतं वापि यदत्थि किञ्चि ।
चतूहपायेहि च विप्पमुत्तो छ चाभिठानानि अभब्बो कातुं ।
इदम्पि **संघे** रतनं पणीतं एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१०॥

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

किञ्चापि सो कम्मं करोति पापकं कायेन वाचा उद चेतसा वा ।
अभब्बो सो तस्स पटिच्छादाय अभब्बता दिट्ठपदस्स वुत्ता ।
इदम्पि **संघे** रतनं पणीतं एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥११॥

वनप्पगुम्बे यथा फुस्सितग्गे गिम्हानमासे पठमस्मिं गिम्हे ।
तथूपमं **धम्मवरं** अदेसयि निब्बानगामिं परमं हिताय ।
इदम्पि **बुद्धे** रतनं पणीतं एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१२॥

वरो वरञ्ञू वरदो वराहरो अनुत्तरो धम्मवरं अदेसयि ।
इदम्पि **बुद्धे** रतनं पणीतं एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१३॥

'खीणं पुराणं नवं नत्थि-सम्भवं'—विरत्तचित्ता आयतिके भवस्मिं ।
ते खीणबीजा अविरूळ्हिछन्दा निब्बन्ति धीरा यथायम्पदीपो ।
इदम्पि **संघे** रतनं पणीतं एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१४॥

यानीध भूतानि समागतानि भुम्मानि वा यानि व अन्तलिक्खे ।
तथागतं देवमनुस्सपूजितं बुद्धं नमस्साम, सुवत्थि होतु ॥१५॥

यानीध भूतानि समागतानि भुम्मानि वा यानि व अन्तलिक्खे ।
तथागतं देवमनुस्सपूजितं धम्मं नमस्साम सुवत्थि होतु ॥१६॥

यानीध भूतानि समागतानि भुम्मानि वा यानि व अन्तलिक्खे ।
तथागतं देवमनुस्सपूजितं **संघं** नमस्साम सुवत्थि होतु ॥१७॥

रतन-सुत्तं निट्ठितं

७—तिरोकुड्ड-सुत्तं

तिरोकुड्डेसु तिट्ठन्ति सन्धिसिंघाटकेसु च ।
द्वारबाहासु तिट्ठन्ति आगन्त्वान सकं घरं ॥१॥

पहूते अन्नपानम्हि खज्जभोज्जे उपट्ठिते ।
न तेसं कोचि सरति सत्तानं कम्मपच्चया ॥२॥

एवं ददन्ति ञातीनं ये होन्ति अनुकम्पका ।
सुचिं पणीतं कालेन कप्पियं पानभोजनं ॥३॥

इदं वो ञातिनं होतु, सुखिता होन्तु ञातयो ।
ते च तत्थ समागन्त्वा ञातिपेता समागता ॥४॥

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

पहूतं अन्नपानम्हि सक्कच्चं अनुमोदरे ।
"चिरं जीवन्तु नो ञाती, येसं हेतु लभामसे ॥५॥

अम्हाकञ्च कता पूजा दायका च अनिप्फला" ।
नहि तत्थ कसी अत्थि गोरक्खेत्थ न विज्जति ॥६॥

वाणिज्जा तादिसी नत्थि हिरञ्ञेन कयाक्कयं ।
इतो दिन्नेन यापेन्ति पेता कालकता तहिं ॥७॥

उन्नमे उदकं वुट्ठं यथा निन्नं पवत्तति ।
एवमेव इतो दिन्नं पेतानं उपकप्पति ॥८॥

यथा वारिवहा पूरा परिपूरेन्ति सागरं ।
एवमेव इतो दिन्नं पेतानं उपकप्पति ॥९॥

"अदासि मे, अकासि मे, ञातिमित्ता सखा च मे" ।
पेतानं दक्खिणं दज्जा पुब्बेकतमनुस्सरं ॥१०॥

नहि रुण्णं वा सोको वा या च'ञ्ञा परिदेवना ।
न तं पेतानं अत्थाय एवं तिट्ठन्ति ञातयो ॥११॥

अयञ्च खो दक्खिणा दिन्ना संघम्हि सुपतिट्ठिता.
दीघरत्तं हिताय'स्स ठानसो उपकप्पति. ॥१२॥

सो ञातिधम्मो च अयं निदस्सितो, पेतानं पूजा च कता उळारा;
बलञ्च भिक्खूनं अनुप्पदिन्नं, तुम्हेहि पुञ्ञं पसुतं अनप्पकं. ॥१३॥

तिरोकुड्ड-सुत्तं निट्ठितं

८—निधिकण्ड-सुत्तं

निधिं निधेति पुरिसो गम्भीरे ओदकन्तिके,
'अत्थे किच्चे समुप्पन्ने अत्थाय मे भविस्सति ॥१॥

राजतो वा दुरुत्तस्स चोरतो पीळितस्स वा,
इणस्स वा पमोक्खाय, दुब्भिक्खे आपदासु वा';
एतदट्ठाय लोकस्मि निधि नाम निधीयते ॥२॥

ताव सुनिहितो सन्तो गम्भीरे ओदकन्तिके
न सब्बो सब्बदा एव तस्स तं उपकप्पति ॥३॥

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

निधी वा ठाना चवति, सञ्ञा वास्स विमुय्हति,
नागा वा अपनामेन्ति यक्खा वा पि हरन्ति नं ।।४।।

अप्पिया वा' पि दायादा उद्धरन्ति अपस्सतो;
यदा पुञ्ञक्खयो होति, सब्बमेतं विनस्सति ।।५।।

यस्स दानेन सीलेन संयमेन दमेन च
निधी सुनिहितो होति इत्थिया पुरिसस्स वा ।।६।।

चेतियम्हि च संघे वा पुग्गले अतिथीसु वा
मातरि पितरि वापि अथो जेट्ठम्हि भातरि ।।७।।

एसो निधि सुनिहितो अजेय्यो अनुगामिको,
पहाय गमनीयेसु एतमादाय गच्छति ।।८।।

असाधारणं अञ्ञेसं अचोराहरणो निधि;
कयिराथ धीरो पुञ्ञानि, यो निधि अनुगामिको ।।९।।

एस देवमनुस्सानं सब्बकामददो निधि,
यं यदेवाभिपत्थेन्ति, सब्बमेतेन लब्भति ।।१०।।

सुवण्णता सुस्सरता सुसण्ठानसुरूपता
आधिपच्च परिवारो, सब्बमेतेन लब्भति ।।११।।

पदेसरज्जं इस्सरियं चक्कवत्तिसुखं पि यं
देवरज्जम्पि दिब्बेसु, सब्बमेतेन लब्भति ।।१२।।

मानुसिका च सम्पत्ति देवलोके च या रति
या च निब्बानसम्पत्ति, सब्बमेतेन लब्भति ।।१३।।

मित्तसम्पदमागम्म योनिसो वे पयुञ्जतो
विज्जा विमुत्ति वसीभावो, सब्बमेतेन लब्भति ।।१४।।

पटिसम्भिदा विमोक्खा च या च सावकपारमी
पच्चेकबोधि बुद्धभूमि, सब्बमेतेन लब्भति ।।१५।।

एवं महत्थिका एसा यदिदं पुञ्ञसम्पदा,
तस्मा धीरा पसंसन्ति पण्डिता कतपुञ्ञतं ।।१६।।

निधिकण्ड-सुत्तं निट्ठितं

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

९—मेत्त-सुत्तं

करणीयमत्थकुसलेन यन्तं सन्तं पदं अभिसमेच्च
सक्को उजू च सुजू च सुवचो चस्स मुदु अनतिमानी ॥१॥
सन्तुस्सको च सुभरो च अप्पकिच्चो च सल्लहुकवुत्ति
सन्तिन्द्रियो च निपको च अप्पगब्भो कुलेसु अननुगिद्धो ॥२॥
न च खुद्दं समाचरे किञ्चि येन विञ्ञू परे उपवदेय्युं
सुखिनो वा खेमिनो होन्तु सब्बे सत्ता भवन्तु सुखितत्ता ॥३॥
ये केचि पाणभूत'त्थि तसा वा थावरा वा अनवसेसा
दीघा वा ये महन्ता वा मज्झिमा रस्सका अणुकथूला ॥४॥
दिट्ठा वा ये वा' अद्दिट्ठा ये च दूरे वसन्ति अविदूरे
भूता वा सम्भवेसी वा; सब्बे सत्ता भवन्तु सुखितत्ता ॥५॥
न परो परं निकुब्बेथ नातिमञ्ञेथ कत्थचिनं कञ्चि,
ब्यारोसना पटिघसञ्ञा नाञ्ञमञ्ञस्स दुक्खमिच्छेय्य ॥६॥
माता यथा नियं पुत्तं आयुसा एक पुत्तमनुरक्खे,
एवम्पि सब्बभूतेसु मानसम्भावये अपरिमाणं ॥७॥
मेत्तञ्च सब्बलोकस्मिं मानसम्भावये अपरिमाणं ।
उद्धं अधो च तिरियञ्च असम्बाधं अवेरं असपत्तं ॥८॥
तिट्ठं चरं निसिन्नो वा सयानो वा यावतास्स विगतमिद्धो,
एतं सतिं अधिट्ठेय्य; ब्रह्ममेतं विहारं इधामाहु ॥९॥
दिट्ठिञ्च अनुपगम्म सीलवा दस्सनेन सम्पन्नो
कामेसु विनेय्य गेधं न हि जातु गब्भसेय्यं पुनरेति ॥१०॥

मेत्त-सुत्तं निट्ठितं

खुद्दकपाठप्पकरणं निट्ठितं

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com

Shree Sudharmaswami Gyanbhandar-Umara, Surat www.umaragyanbhandar.com